

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Terävä, Johanna; Böök, Marja Leena

Title: Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen : mitä, miksi ja miten?

Year: 2019

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Kirjoittajat & Ensi- ja turvakotien liitto ry, 2019.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Terävä, J., & Böök, M. L. (2019). Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen : mitä, miksi ja miten?. In P. Hietanen, V. Keinonen, & M. Kettunen (Eds.), Yhteistyövanhemmuuden käsikirja (pp. 11-19). Ensi- ja turvakotien liitto. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja, 4. https://issuu.com/ensijaturvakotienliitto/docs/yhteistyovanhemmuus._yhteistyovanhe

Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen - mitä, miksi ja miten?

Eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus on moniulotteinen ilmiö. Yhteistyövanhemmuutta toteuttaessaan aikuiset joutuvat pohtimaan uudella tapaa niin arvojaan, asenteitaan kuin arkeaan. Eronneet vanhemmat tai muut lapselle läheiset aikuiset tarvitsevat usein monenlaista tukea yhteistyövanhemmuudessaan.

TEKSTI: JOHANNA TERÄVÄ JA MARJA LEENA BÖÖK

Tässä artikkelissa käytämme termiä yhteistyövanhemmuus (coparenting), josta puhutaan usein myös käsitteillä jaettu vanhemmuus ja yhteisvanhemmuus. Näitä termejä kuulee arkipuheessa käytettävän usein päällekkäin ja limittäin, vaikka ne eivät täysin samaa tarkoittavia sanoja olekaan.

Yhteistyövanhemmuus ei merkitse tasan tai puoliksi jaettua vanhemmuutta eikä vain biologisen heteroparin vanhemmuutta. Tarkoitamme yhteistyövanhemmuudella erilaisten perheiden ja elämäntilanteiden, kuten ydin- ja uusperheiden, hetero-, sateenkaari- ja adoptioerheiden sekä esimerkiksi lapsi-äiti-isoäiti-perhekokoonpanon aikuisten välistä yhteistyötä (esim. Hock & Moraadian 2013). Kyse ei välttämättä ole myöskään lapsen biologisista, sosiaalisista tai juridisista vanhemmista, vaan siitä, ketkä aikuiset 'vanhemmoivat' lasta.

Lyhyesti määriteltynä yhteistyövanhemmuus on sitä, että kaksi tai useampi aikuinen huolehtii ja neuvottelee yhdessä lapsen hyvinvoinnista (Hock & Mooradian 2013; Van Egeren & Hawkins 2004). Yksi tunnetuimmista yhteistyövanhemmuuden tutkijoista on yhdysvaltalainen Mark Feinberg (2003), joka on kiteyttänyt käsitteen seuraavalla tavalla: *Yhteistyövanhemmuus pitää sisällään vanhempien vastavuoroista, sitoutunutta ja vastuullista tapaa toimia yhdessä lapsen kasvatuksen, hoidon ja lapsen elämään liittyvien valintojen yhteydessä.*

Yhteistyövanhemmuuden ytimestä löytyykin käsite yhteistyö, joka on lähtökohtana yhteiselle ymmärrykselle lapsen kaikinpuolisesta hyvinvoinnista. Kyse on siis tavoista, joilla vanhemmat yhdessä pitävät huolta lapsesta, laittaen sivuun omat keskinäiset ristiriitansa (Beckemeyer, Coleman & Ganong 2014).

Feinberg (2003) määrittelee yhteistyövanhemmuutta niin kasvatuksen, työnjaon, toisen tukemisen kuin perheyhteisyyden näkökulmasta. Vanhempien kasvatusyhteistyöhön kuuluu yhteisen arvopohjan luominen sekä lapsen käyttäytymisen, henkisen kasvun ja sosiaalisten suhteiden tukeminen. Vanhempien työnjakoa voi puolestaan tarkastella vastuiden ja velvollisuuksien kautta. Tähän kuuluvat esimerkiksi keskustelut siitä, miten lapsen päivittäiset resurssit (ruoka-, vaate- ja terveydenhuolto) turvataan.

Yksi Feinbergin (2003) korostama osa-alue on toisen vanhemman tukeminen vs. väheksyntä. Tämä tarkoittaa sitä, miten vanhemmat suhtautuvat toinen toisiinsa ja puhuvat toisistaan – myös toisen vanhemman poissa ollessa. Näiden lisäksi Feinberg korostaa perheyhteisyyden vaalimista, yhteisyyttä korostavaa ilmapiiriä sekä toisen aikuisen – niin henkisesti että fyysisesti – ”mukana pitämistä”.

Yhteistyövanhemmuus vahvistaa suhteita

Vaikka vanhempien ero on sanaparina moraalisesti ja kielteisesti latautunut, niin ero ja sen seuraukset voivat olla perheille ja yksilöille hyviä tai huonoja – mitä todennäköisesti kumpaaakin. Ero ei itsessään aiheuta ongelmia tai lisää riskiä lapsen pahoinvointiin. Haasteena on pikemminkin se, miten vanhemmat hoitavat avioerotilanteen ja siitä juontuvan jälkipyykin suhteensa lapseensa/lapsiinsa (esim. Amato ym. 2011; Lansford 2009). Ero voi olla helpotus niin lapsille, vanhemmille kuin lähimpiirillekin. Ero voikin tuoda positiivisia seurauksia lapsen elämään (ks. Hetherington 2003).

Niina Kauppinen (2013) toi tutkimuksessaan esille, että ero voi olla monelle perheelle uuden, hyvän elämän alku. Hänen haastattelemiensa vanhempien mukaan eron myönteiset vaikutukset näkyivät esimerkiksi perheenjäsenten tyytyväisyytenä, kodin rauhallisena ilmapiirinä, vanhempien voimien palautumisena ja lapsen huomiointina.

Tavallisempi seuraus avioerosta on kuitenkin kriisi. Monet tutkimukset osoittavat vanhempien avioeron aiheuttavan lapselle ahdistusta ja masennusta (Ängarne-Lindberg & Wadsby 2012). Ero voi vaikuttaa myös lapsen oppimiseen, mikä saattaa jopa heikentää tulevaisuuden [akateemisia] saavutuksia (Potter 2010).

Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa on selkeästi osoitettu lasten hyvinvoinnin lisääntyvän, jos vanhemmat kykenevät toimimaan yhteistyöhön lapsen hoivan ja kasvatuksen suhteen. Tämä pätee niin ennen kuin jälkeen eron (esim. Umemura 2015). Yhteistyökykyiset vanhemmat ovat mitä todennäköisemmin myös samoilla linjoilla lapsen kasvatuksen suhteen (Bastais ym. 2014). On myös havaittu, että puolisoiden vanhemmuus-suhteen laatu ennen eroa määrittää yhteistyövanhemmuutta eron jälkeen (esim. Gürmen ym. 2017; Lamela & Figueiredo 2011).

Toimivan yhteistyövanhemmuuden on huomattu vahvistavan kummankin vanhemman suhdetta lapseensa. Erityisesti sen on nähty tukevan ja edesauttavan isän ja lapsen välistä suhdetta, sillä useimmiten isä asuu eri osoitteessa kuin äiti ja lapsi. Toisaalta vanhempien yhteistyön laadulla on todettu ristiriitaisia yhteyksiä lapsen hyvinvointiin. Verrattaessa toimivaa ja vähemmän toimivaa yhteistyövanhemmuutta, ei esimerkiksi nuoren itsetunnon, kouluarvosanaeroissa tai yleisessä tyytyväisyydessä elämään ole nähty merkittäviä eroja (Amato ym. 2011).

Erilaisia yhteistyövanhemmuustyylejä

Tutkimusten mukaan vanhempien saama tuki eron aikana tai sen jälkeen auttaa ymmärtämään itseä, toista vanhempaa ja lasta sekä luomaan uudenlaisia suhteita toinen toisiinsa. Parhaimmillaan interventiot auttavat vanhempia myös ratkomaan konflikteja ja vähentämään osapuolten kokemaa stressiä. (Feinberg & Kan 2008; Ranier ym. 2016.) Eron jälkeisen tuen on nähty lisäävän erityisesti miesten sitoutumista isyyteensä. Apu on myös vahvistanut isän ja lapsen tunnesidettä sekä myönteistä vuorovaikutusta (Fagan 2008; Meyer ym. 2017).

Monissa tutkimuksissa (esim. Amato ym. 2011; Lamela ym. 2016) on tyypitelty yhteistyövanhemmuuksia, ja ehkä suosituin jakotapa on tarkastella eron jälkeistä vanhemmuutta kolmesta näkökulmasta. Niitä ovat vakaa, ristiriitainen sekä 'irtisanoutunut'.

Vakaan ja yhteistyökykyisen vanhemmuustyylin omaavat aikuiset tarkastelevat asioita myönteisellä, yhteistoiminnallisella ja vastuullisella tavalla. He kykenevät laittamaan sivuun omat tarpeensa tarkastellessaan asiaa lapsen näkökulmasta. Vuorovaikutuksen keskeinen elementti on neuvottelu ja toisen vanhemman huomiointi. Kauppinen (2013) mukaan toimivassa vanhemmuudessa aikuiset ovat tehneet tietoisien päätösten toimia yhteistyössä eron jälkeen. He osaavat erottaa menneeseen parisuhteeseen liittyvät tunteet nykyvanhemmuudestaan. Joustavuus on olennainen taito kaikissa lasta koskevissa asioissa.

Lapset luonnollisesti hyötyvät eniten vakaasta vanhemmuustyylistä. Siinä päällimmäisenä ei ole vanhempien keskinäinen kilpailu tai tunnereaktiot, vaan yhteisen hyvän näkeminen ja samaan suuntaan katsominen.

Ristiriitainen yhteistyövanhemmuus pitää sisällään konflikteja, vihaa ja epäluottamusta toista kohtaan. Mukana saattaa olla niin verbaalista kuin fyysistä aggressiota, esimerkiksi toisen vähättelyä, vanhemmuuden sabotointia ja vieraannuttamista.

Näistä kolmesta tyypistä radikaalein on yhteistyövanhemmuudesta *irtisanoutuminen*, jossa päädytään ottamaan täydellistä etäisyyttä hankalaksi koetusta vanhemmuussuhteesta. Tällaisten ratkaisujen taustalla on usein väkivaltaa, alkoholismia tai mielenterveysongelmia, jotka uhkaavat koko perheen hyvinvointia.

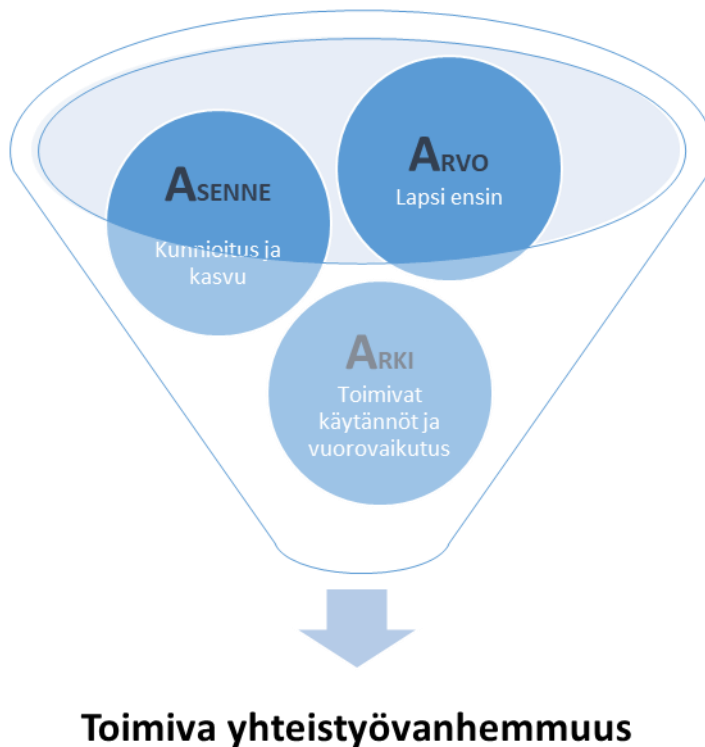
Ammattilaiset äänessä

Tarkastelemme seuraavaksi ammattilaisten näkemyksiä yhteistyövanhemmuudesta. Aineisto on kerätty yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton 'Ero lapsiperheessä' -tiimin kanssa. Haastattelut koostuivat yhdeksästä ryhmähaastattelusta, jossa oli kaikkiaan 29 naista ja 2 miestä (32–57-vuotiaita). Haastateltavien koulutus vaihteli ammattikoulututkinnosta ylempään korkeakoulututkintoon. Lähes kaikilla oli kokemusta eronneiden vanhempien kanssa työskentelystä, monilla useiden vuosien, jopa vuosikymmenien ajalta.

Tutkimusprosessi noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Eettiset seikat on huomioitu läpi prosessin, tekstistä on esimerkiksi poistettu kaikki tunnistetiedot.

Yhteistyövanhemmuus on arvoja, asenteita ja arkea

Ammattilaisten ajatuksista oli löydettävissä monia toimivan yhteistyövanhemmuuden elementtejä. Olemme tiivistäneet ne kolmen laajemman teeman alle: **arvo**, **asenne** ja **arki**. Kolmen A:n kuviota ympäröi vallitsevan kulttuurin ihanteet ja arvot, yhteiskunnallinen ja perhepoliittinen tilanne sekä yksittäisten ihmisten elämäntilanne (parisuhdetilanne, sosioekonominen tausta, huoltajuspäätökset, asuinpaikka), henkilökohtaiset resurssit sekä yksilökohtaiset kyvyt ja taidot.

Kuvio: Yhteistyövanhemmuuden edellytyksiä

Lapsen ensisijaisuus on arvona ykkönen. Sitä vasten vanhempien toimintaa sekä peilattiin että perusteltiin. Eräs ammattilainen totesi osuvasti, että tärkeintä on, että *"halutaan elää se laps eellä"*. Haastateltavien mukaan lapsella on oikeus rakastaa molempia vanhempiaan ja oikeus turvalliseen arkeen.

Vanhempien tulisi pystyä katsomaan elämäntilannettaan ja arkeaan lapsen näkökulmasta, sillä lapsella on *"vapaus saada olla lapsi"*. Lapsen tunteita voi pyrkiä avaamaan, sanoittamaan ja ymmärtämään. Näin ehkäistään lapsen kokemaa syyllisyyttä esimerkiksi eron syistä tai siitä, miksi lapsi ei voi tai halua tavata toista vanhempaansa. Lapsen kokemusta ja tunteita on kuunneltava sekä lasta osallistettava ikätason mukaan.

Myös lapsen kokemaa stressiä tulisi pyrkiä vähentämään kaikin mahdollisin keinoin. Ammattilaisten tehtävänä onkin muistuttaa, ettei lasta käytetä lyömäaseena, tiedon välittäjänä, säälin kohteena tai

vastuunkantajana, vaikka vanhempien omat voimavarat olisivatkin vähissä. Ammattilaisten tulee myös auttaa *”vanhempia havahtumaan, että kenellekä se vastuu kuuluu”*. Ammatilaisen kanssa voidaan myös pohtia, miten lapsen tapaamiset toisen vanhemman tai muiden lapselle tärkeiden ihmisten kanssa taataan ja järjestetään.

Parhaimmillaan saatu tuki auttaa vanhempaa voimaantumaan ja näkemään lapsensa kokonaan uudessa valossa: *”...ei tää lapsi ookaan rasittava tai vaikee vaan täähän on ihana!”*

Toisena tärkeänä teemana on asenne, joka pitää sisällän toisen vanhemman kunnioituksen sekä halun omaan henkilökohtaiseen kasvuun. Yhteistyövanhemmuutta määriteltäessä tuotiin esille, että kyseessä on samaan suuntaan katsominen, yhteisen sävelen löytäminen: *”Se ei ole kilpailua vaan niinku yhteinen ilo ja ylpeys omista lapsista”*. Haastattelujen mukaan toimivassa yhteistyövanhemmuudessa vanhempi ensinnäkin pyrkii lisäämän ymmärästämistä itsestän ja omasta kasvustaan: *”Että se ihminen siinä erokriisissä löytää itsensä ja sen oman juttunsa olla se vanhempi.”* Toiseksi on huomioitava toisen vanhemman elämäntilanne. On hyväksyttävä hänen valintansa ja arvostettava entistä kumppania *”edes vanhempana, jos ei muuten”*.

Haastateltavat muistuttivat yhteistyövanhemmuuteen kasvamisen yksilöllisyydestä ja sen prosessinomaisuudesta. Eräs ammattilainen totesi: *”Se ei oo semmonen, mikä jossain lastenvalvojalla tulee kerralla valmiiksi”*. Ammatilaiset toivat esille erityisesti isien aseman eron jälkeen. Joissakin tilanteissa isä joutuu kamppailemaan oikeuksistaan esimerkiksi lapsen asumisen tai tapaamisten suhteen. Toisaalla taas havaittiin, että isät olivat kertoneet olevansa aiempäa onnellisempia. He hoitavat lastaan enemmän kuin ennen ja ovat oppineet ottamaan lapsesta kokonaisvastuun. Jotkut isät ovat myös kertoneet ammatilaisille saavansa toteuttaa nyt *’sellaista isyyttä ku mitä on halunnut’*, eikä äiti enä määrittele yksin säantöjä.

Yhteistyö vaatii toisen sietämästä ja parhaimmillaan toiseen aikuiseen luottamista sekä kärsivällisyyttä, asiallisuutta ja käytöstäpoja. Eron jälkeen vanhemmat joutuvat luopumaan muun muassa ydinperheunelmastaan, mutta myös esimerkiksi siitä, etteivät he tule pariskuntana nauttimaan mahdollisesta isovanhemmuudestaan. Kaikkiaan ammattilaisen tehtäväviksi listattiin kuunteleminen, kohtaaminen, uskon valaminen ja kasvun mahdollisuuksien näkeminen kohti tulevaisuutta.

Kolmantena päateemana on toimiva arki ja sen sisältämät vuorovaikutussuhteet. Jotta arki sujuisi ja loisi pohjan toimivalle yhteistyölle vanhempien kesken, vaatii se kummaltakin aikuiselta kompromisseja ja joustavuutta. Tämä koskee niin asenteita kuin konkreettisia tekojakin. Parhaimmillaan toimiva yhteistyövanhemmuus sisältä ävoitä ja sujuvaa viestintä ä, jossa toista tullaan puoliväliin vastaan. Vaikka vanhemmilla on eri osoitteet, niin tarvitaan yhä yhteisiä, lapsen ikätasoa ja arkea koskevia sopimuksia ja pelisäntöjä.

Tarvitaan monenlaisia tukiverkkoja ja yhteistyömuotoja

Yhteistyövanhemmuus on yhteistä vanhemmuustyötä, jota tehdän kahden tai useamman aikuisen välillä. Se ei välttämätä ole yhteismitallista tai tasan jaettua vanhemmuutta, vaan neuvottelua ja sopimista lapsen parhaan toteutumiseksi. Valtaosassa eroja kyseessä on lasten biologisten vanhempien ja (entisten) ydinperheiden vanhempien yhteistyö niin arvojen, asenteiden kuin arjen käytäntöjen näkökulmasta. Viime vuosikymmenten aikana perhemallit ja –käytänöt ovat kuitenkin moninaistuneet. Tarvitaan yhä enemmän tietoa erilaisista perheistä ja perhetilanteista.

Esimerkiksi kahden sosioekonomisesti vakaan biologisen vanhemman eron jälkeinen arki eroaa tilanteesta, jossa toinen vanhemmista asuu toisessa maassa tai on esimerkiksi vakavasti sairas tai vankilassa. Entä perhe, jossa on koettu useampi av(i)oero – millaista yhteistyötä, keiden kanssa ja miten tämä toteutuu? On myös mahdollista, että yhteistyövanhemmuudelle ei ole aina perusteita tai edes mahdollisuuksia.

Tutkimuskentällä on havaittavissa myös jänättäisiä änenpainoja yhteistyövanhemmuuden itseisarvon korostamiselle. Ruotsalainen perhetutkija Linda Nielsen (2017) ravistelee olemassa olevaa ymmärästämistä siitä, että eronneiden vanhempien huono keskinäinen vanhemmuussuhde olisi itsestän selvästi lapsen kehityksen ja kasvun tiellä. Yhteistyövanhemmuuden laadun ja mäarän korostamisen ohella on tärkeä ä tarkastella ja tukea lapsen ja vanhemman kahdenkeskistä suhdetta (isä-lapsi, äiti-lapsi).

Kaiken kaikkiaan aikuisten eron jälkeen niin lapsen/lasten kuin vanhempien elämän ja ihmissuhteiden tukemiseen tarvitaan monenlaisia tukiverkkoja ja yhteistyökuvioita. Parhaimmillaan nämä poikivat hyvinvointia ja tasapainoa eron jälkeiseen elämään. Paras palaute ammattilaiselle lienee se, kun:

"... huomaa, että jokainen perheenjäsen seisoo jollain tavalla, ei niin horjuvalla pohjalla enää, ja sinne on tullut sitä yhteistyön mallia ja niitä keinoja selvittää hankalista asioista ja rohkeutta ottaa niitä puheeksi. Ja se että näkee että ne asiat kuitenkin sit saattaa päätyä hyvinkin."

TYÖNTEKIJÖILLE VINKKEJÄ LAATIKOIHIN:

- Lapsen ensisijaisuus on arvona tärkein. Lapsen tunteita voi pyrkiä avaamaan, sanoittamaan ja ymmärtämään.
- Lapsen kokemaa stressiä tulisi pyrkiä vähentämään. Muistuta, ettei lasta käytetä lyömäaseena, tiedon välittäjänä, säälin kohteena tai vastuunkantajana.
- Toimivassa yhteistyövanhemmuudessa vanhempi haluaa saada lisää ymmärrystä itsestään ja kasvustaan. Pyri antamaan tähän tukea.
- Yhteistyövanhemmuuden laadun ja määrän korostamisen ohella on tärkeää tarkastella ja tukea lapsen ja vanhemman kahdenkeskistä suhdetta.
- Yhteistyövanhemmuuteen kasvaminen on prosessi. Tue vanhempia pitkäjänteisyyteen ja kärsivällisyyteen, prosessi ottaa oman aikansa.
- Aikuisten eron jälkeen lapsen/lasten ja vanhempien elämän ja ihmissuhteiden tukemiseen tarvitaan monenlaisia tukiverkkoja ja yhteistyökuvioita.

MAHDOLLISIA NOSTOJA TEKSTIIN TAITTAJALLE HUOMIOITAVAKSI:

"Ero voi olla helpotus niin lapsille, vanhemmille kuin lähipiirillekin."

"Yhteistyökykyiset vanhemmat ovat mitä todennäköisemmin samoilla linjoilla myös lapsen kasvatuksen suhteen."

"Toimivassa vanhemmuudessa aikuiset ovat tehneet tietoisien päätöksen toimia yhteistyössä eron jälkeen."

"Parhaimmillaan saatu tuki auttaa vanhempaa voimaantumaan ja näkemään lapsensa kokonaan uudessa valossa."

"Yhteistyö vaatii toisen sietämistä ja parhaimmillaan toiseen aikuiseen luottamista sekä omaa kärsivällisyyttä, asiallisuutta ja käytöstapoja."

"Yhteistyövanhemmuuden laadun ja määrän korostamisen ohella on tärkeää tarkastella sekä tukea lapsen ja vanhemman kahdenkeskistä suhdetta."

Lähteet

Amato, P. R & Kane, J. B. & Spencer, J. 2011. Reconsidering the "Good divorce". Family Relations 60, 511–524.

- Bastais, K, Ponnet, K. & Mortelmans, D. 2014. Do divorced fathers matter? The impact of parenting styles of divorced fathers on the well-being of the child. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55(5), 363–390.
- Beckmeyer, J. J., Coleman, M. & Ganong, L. H. 2014. Postdivorce coparenting typologies and children's adjustment. *Family Relations* 63(4), 526–527.
- Fagan, J. 2008. Randomized study of a prebirth coparenting intervention with adolescent and young fathers. *Family Relations* 57(3), 309–323.
- Feinberg, M. 2003. The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting* 3(2), 95–113.
- Feinberg, M. E. & Kan, M. L. 2008. Establishing family foundations: intervention effects on coparenting, parent/infant well-being, and parent-child relations. *Journal of Family Psychology* 22(2), 253–263.
- Gürmen, M. S., Huff, Scott C. Brown, E., Orbuch T. L. & Birditt, K. S. 2017. Divorced Yet Still Together: Ongoing Personal Relationship and Coparenting Among Divorced Parents. *Journal of Divorce & Remarriage*, Volume 58(8), 645–660.
- Hetherington M. E. 2003. Social Support and the Adjustment of Children in Divorced and Remarried Families. *Childhood* 10(2), 217–236.
- Hock, R. M & Moraadian, J. K. 2013. Defining coparenting for social work practice: A critical interpretive synthesis. *Journal of Family Social Work* 16(4), 314–331.
- Kauppinen, N. 2013. Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Turku. Turun Yliopisto. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaattitutkimus.
- Lamela, D. & Figueiredo, B. 2011. Post-divorce representations of marital negotiation during marriage predict parenting alliance in newly divorced parents. *Sexual and Relationship Therapy* 26(2), 182–190.
- Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A. & Feinberg, M. 2016. Typologies of post-divorce coparenting and parental well-being, parenting quality and children's psychological adjustment. *Child Psychiatry & Human Development* 47(5), 716–728.
- Lansford, J. 2009. Parental divorce and children's adjustment. *Perspectives on Psychological Science* 4, 140–152.
- Meyer, D., Cancian, M., & Cook, S. 2017. The growth in shared custody in the United States: Patterns and implications. *Family Court Review*, 55(4), 500–512.
- Nielsen, L. 2017. Re-examining the Research on Parental Conflict, Coparenting, and Custody Arrangements. *Psychology, Public Policy, and Law* 23(2), 211–231
- Potter, D. 2010. Psychosocial well-being and the relationship between divorce and children's academic achievement. *Journal of Marriage and Family* 72(4), 933–946.
- Ranier, S., Molgora, S., Tamanza, G. & Emery, R. 2016. Promoting coparenting after divorce: a relational perspective on child custody evaluations in Italy. *Journal of Divorce & Remarriage* 37(5), 361–373.
- Ångarne-Lindberg, T. & Wadsby, M. 2012. Psychiatric and somatic health in relation to experience of parental divorce in childhood. *International Journal of Social Psychiatry* 58(1), 16–25.
- Umehura, T., Christopher, C., Mann, T., Jacobvitz, D. & Hazen, N. 2015. Coparenting Problems with Toddlers Predict Children's Symptoms of Psychological Problems at Age 7. *Child Psychiatry & Human Development* 46(6) 981–96.
- Van Egeren, L. A. & Hawkins, D.P. 2004. Coming to terms with co-parenting: Implications of definition and measurement. *Journal of Adult Development* 11(3), 165–178.